

Nr 3

Utlåtande i anledning av motioner om sänkning av myndighetsåldern m. m.

I de likalydande motionerna I: 234 av herrar *Hansson* och *Ove Karlsson* och II: 273 av fru *Hjelm-Wallén m. fl.* hemställs

”att myndighetsåldern sänkes till 18 år samt att i föräldrabalkens 4 kap. 5 och 10 §§, 6 kap. 1 och 12 §§, 9 kap. 1 §, 10 kap. 1 § åldersgränsen tjugo år ersättes med arton år, samt att 9 kap. 2 och 3 a §§ jämte hänvisningen till 9 kap. 2 a § i 20 kap. 28 § utgår,

att i giftermålsbalkens 2 kap. 2 § åldersgränsen ändras till arton år,

att i ärvdabalkens 9 kap. 1 § åldersgränsen ändras till arton år,

att i 5 § lagen om avbrytande av havandeskap tjugo år utbytes mot arton år,

att i 3 kap. 18 § lagen om allmän försäkring tjugo år ersättes med 18 år,

att i brottsbalkens 6 kap. 4, 7 och 8 §§ åldersgränsen tjugo år ersättes med 18 år,

att i barnavårdslagens 25, 27, 28, 32, 42 och 67 §§ åldersgränsen ändras till arton år,

att i 1, 5 och 6 §§ lagen om åtgärder mot samhällsfarlig asocialitet föreskriften tjugo år ersättes med arton år,

att i skollagen av den 6 juni 1962 åldersgränsen tjugo år utbytes mot arton år,

att i lagen om verkställighet av bötesstraff 12 § åldersgränsen tjugo år utbytes mot arton år,

att i 5 kap. 2 § rättegångsbalken tjugo år utbytes mot arton år,

att i lagen om nykterhetsvård 28 § tjugo år utbytes mot arton år,

att i religionsfrihetslagen 5 § tjugo år utbytes mot arton år, samt

att samtliga föreslagna förändringar skall träda i kraft den 1 januari 1971.”

I de likalydande motionerna I: 545 av herrar *Lindblad* och *Wirtén* och II: 643 av herr *Romanus m. fl.* hemställs — i den del motionerna hänvisats till lagutskott —

1. att riksdagen måtte besluta om en sänkning av myndighetsåldern till 18 år samt

2. att vederbörande utskott måtte utarbeta erforderligt förslag till lagtext.

I sistnämnda motioner föreslås också en motsvarande sänkning av röst-rättsåldern. I den delen har motionerna hänvisats till konstitutionsutskottet.

I motionerna I: 833 av herr *Olle Eriksson m. fl.* och II: 978 av herr *Elmstedt m. fl.* hemställs

A. att riksdagen måtte besluta

1. att myndighetsåldern sänkes från nu gällande till uppnådda 18 års ålder,

2. att uppdra åt Kungl. Maj:t att göra en översyn av bestämmelserna rörande åldersgränser för samhällsliga skyldigheter och rättigheter,

B. att vederbörande utskott måtte utforma förslag till erforderlig lagtext.

Beträffande motionernas närmare innehåll hänvisas till motionerna II: 273, II: 643 och II: 978.

1969 års lagstiftning m. m.

Genom beslut under vårsessionen med 1969 års riksdag sänktes den civilrättsliga myndighetsåldern från 21 till 20 år. Lagändringen trädde i kraft den 1 juli 1969.

Samtidigt vidgades behörigheten för ungdomar i åldern 18—20 år. Ändringarna innebar sammanfattningsvis att den som har fyllt 18 år inte bara som tidigare själv kan ta anställning och disponera över sin arbetsinkomst utan också har fått ökade möjligheter att själv fritt välja mellan förvärvsarbete och studier. Vidare har han rätt att skaffa sig egen bostad utan föräldrarnas medverkan. Möjligheten för underårig, som är gift, att oavsett ålder företa sådana rättshandlingar som krävs för den dagliga hushållningen har vidgats till att omfatta alla underåriga som har eget hushåll. Förmyndarens befogenheter gäller i huvudsak ingående av kreditavtal — med vissa undantag — samt förfogande över egendom som inte utgörs av arbetsinkomst eller av statliga medel som tillhandahållits för bosättning eller för högre studier. Dessutom har förmyndaren möjlighet att ingripa om den underåriga missbrukar sin handlingsfrihet.

Som en konsekvens av den sänkta myndighetsåldern vidtogs också ändringar av ett flertal 21-årsgränser inom vitt skilda rättsområden. Den principiella utgångspunkten vid prövningen av om sådan ändring skulle vidtas var därvid att en anpassning nedåt borde ske överallt där den gällande åldersgränsen i väsentlig grad påverkats av myndighetsåldern. Bland de åldersgränser som sålunda sänktes kan nämnas de som finns i föräldrabalken om vårdnadens upphörande och samtycke till adoption, i ärvdabalken om behörighet att upprätta testamente samt i giftermålsbalken om giftomans samtycke till äktenskap. Inom det straffrättsliga området sänktes de 21-årsgränser som finns i 6 kap. 4, 7 och 8 §§ brottsbalken och vidare ändrades samtliga 21-årsgränser i barnavårdslagen till 20 år. Motsvarande ändring vidtogs också i fråga om rusdrycksförsäljningsförordningen och förordningarna om arvsskatt och gåvoskatt samt om statlig förmögenhetsskatt.

I propositionen (1969: 25) anförde föredragande departementschefen, statsrådet Kling, bl. a. följande.

Den nuvarande myndighetsåldern, 21 år, har gammal hävd i vårt land och överensstämmer med vad som sedan länge gäller i en rad andra europeiska länder. Under senare år har emellertid i olika sammanhang gjorts gällande att åldersgränsen är onödigt hög. Förmynderskapsutredningen har föreslagit att myndighetsåldern skall sänkas till 20 år.

Förslaget har fått ett övervägande positivt mottagande vid remissbehandlingen. Flera remissinstanser har dock ifrågasatt lämpligheten och behovet av en sänkning av myndighetsåldern. De politiska ungdomsorganisationerna vill å andra sidan gå längre än utredningen har föreslagit och förordar en sänkning till 18 år.

I diskussionen om lämplig myndighetsålder har påpekats att den biologiska mognaden hos ungdomen numera inträder tidigare än förut. Utredningen och åtskilliga remissinstanser anser det tveksamt om det förhåller sig på samma sätt med den sociala mognaden. Jag finner det föga fruktbart att ta upp denna fråga till närmare diskussion, eftersom det är svårt att ställa upp några objektivt giltiga kriterier på social mognad. Överväganden av detta slag synes mig därför inte ägnade att läggas till grund för ett avgörande om myndighetsåldern skall ändras.

En sänkning av myndighetsåldern skulle främst få betydelse i fråga om behörigheten i ekonomiska angelägenheter. Nu för tiden förvärvar de unga i allmänhet avsevärda erfarenheter i sådana frågor redan före 21 års ålder. De som beger sig ut i förvärvslivet kan som regel få anställningar som gör det möjligt för dem att försörja sig själva. För den växande grupp av unga som bedriver studier vid högre läroanstalter innebär det för några år sedan införda studiesociala systemet att de inte har behov av något ekonomiskt bistånd från föräldrarnas sida för finansieringen av sina studier. Dessa och andra faktorer leder till att de unga i allmänhet kan frigöra sig från den ekonomiska gemenskapen med föräldrarna redan innan de blir myndiga. Många gifter sig och bildar egna hem före 21 års ålder. Hittills har visserligen krävts tillstånd av länsstyrelsen för att en man som är under 21 år skall få ingå äktenskap. Sådant tillstånd har dock i praxis så gott som alltid beviljats när mannen har fyllt 18 år och fått sina föräldrars samtycke till äktenskapet (se prop. 1968: 136 s. 73), och fr. o. m. den 1 juli 1969 sänkts åldersgränsen till vad som redan nu gäller för kvinna, nämligen 18 år.

Nu anförda förhållanden talar för att myndighetsåldern bör sänkas. Ungdomsorganisationernas uppfattning att man bör gå längre än utredningen har föreslagit och sänka myndighetsåldern till 18 år har enligt min mening vissa skäl för sig. Många har redan vid 18 år frigjort sig från den ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv. De är bosatta utanför föräldrahemmet, har eget hushåll och försörjer sig själva genom eget arbete eller bedriver studier som finansieras genom statliga studiemedel. De unga som har förvärvsarbete har redan enligt gällande bestämmelser rätt att förfoga över sin arbetsinkomst. Det finns emellertid också många 18-åringar, som inte alls har så självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Vidare måste beaktas att omyndigheten medför ett skydd för de unga mot förhastade åtgärder på det ekonomiska området. Lockelserna för ungdomen till sådana transaktioner är i dagens samhälle avgjort mera framträdande än tidigare med hänsyn bl. a. till de vidgade möjligheter till avbetalningsköp och lån i olika former som numera står till buds för enskilda. Lockelserna

förstärks väsentligt genom den intensiva reklamen för inköp av konsumtionsvaror som riktar sig inte minst till ungdomen.

Jag vill i detta sammanhang också fästa uppmärksamheten på att myndighetsåldern hittills har varit densamma i hela Norden. En enhetlig ordning är otvivelaktigt av värde med hänsyn till de nära förbindelser som råder mellan de nordiska länderna. Frågan om sänkning av myndighetsåldern har behandlats vid nordiska överläggningar och man har härvid lyckats nå enighet om att åldersgränsen bör sänkas till 20 år. I Island har en sådan ändring redan genomförts. Motsvarande ändringsförslag har nyligen lagts fram i Danmark och Norge och kan inom kort väntas också i Finland.

Ett par remissinstanser har ifrågasatt om man inte — med eller utan kombination med en sänkning av myndighetsåldern till 20 år — borde införa en regel om att underårig som ingår äktenskap skall bli myndig i samband därmed. Samma tanke togs upp av Stockholms stads överförmyndarnämnd i yttrande över familjerättskommitténs betänkande, vilket bl. a. innehöll förslag om sänkning av äktenskapsåldern (prop. 1968: 136 s. 24). Regler om sådan s. k. emancipation finns i en del främmande länder, bl. a. Finland och Island. Dessa regler ger uttryck åt den i och för sig riktiga tanken att unga som faktiskt har släppt de ekonomiska banden med föräldrarna och bildat ett eget hem bör vara självständiga i ekonomiskt hänseende. Emellertid är det inte bara de gifta som på detta sätt står fria i förhållande till sina föräldrar, utan detsamma gäller många andra. Det synes mig därför inte lämpligt att placera de gifta i någon särställning när det gäller tidpunkten för myndighetens inträde.

Mina överväganden i frågan har fört mig till den slutsatsen att myndighetsåldern i enlighet med utredningens förslag bör sänkas till 20 år och vara lika för alla. Som jag inledningsvis nämnde har 1968 års riksdag som vilande antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år. Om detta förslag blir slutligt antaget och myndighetsåldern sänks till 20 år kommer den relation som nu råder mellan myndighetsålder och rösträttsålder att bestå även i fortsättningen.

Som redan har framgått har jag förståelse för de synpunkter som ligger bakom förslagen om en längre gående sänkning av myndighetsåldern och om en emancipationsregel. Vid beredningen av förevarande lagstiftningsärendet i justitiedepartementet har det befunnits, att man i stor utsträckning kan tillgodose dessa synpunkter genom att vidga behörigheten för dem som ännu inte har uppnått myndig ålder. Utvidgningarna tar sikte bl. a. på den underåriges rätt att bestämma över sin vistelseort och sina studier samt hans rätt att företa vissa vardagliga rättshandlingar.

Den av mig förordade ändringen av myndighetsåldern innebär, som jag tidigare har påpekat, att den nordiska rättslikheten i detta hänseende kommer att bestå. Vad angår övriga europeiska länder gäller redan nu delvis olika myndighetsåldrar. I Östeuropa är åldersgränsen 18 år, i Schweiz 20 år och i andra västeuropeiska länder 21 år. I England har emellertid nyligen föreslagits en sänkning av myndighetsåldern till 18 år. Vid europeiskt justitieministtermöte i juni 1968 ställde sig ytterligare ett antal länder positiva till tanken på en sänkning av gällande 21-årsgräns.

I *motioner* i anledning av propositionen (I: 931 och II: 1069, II: 1068 samt I: 933 och II: 1070) framlades förslag om sänkning av myndighetsåldern till 18 år.

I sitt av riksdagen godkända utlåtande (nr 32) anförde *första lagutskottet* bl. a. följande.

Utskottet vill för sin del till en början framhålla att samhällsutvecklingen medfört att ungdomen numera i allmänhet har större insikter i sociala, politiska och ekonomiska frågor. Den biologiska mognaden inträder numera också tidigare. Dessa och andra av departementschefen anförda skäl talar enligt utskottet för att myndighetsåldern bör sänkas. Beträffande motionsförslagen om en mer långtgående sänkning än till 20 år må först anföras att, även om många ungdomar redan före 20 års-åldern frigjort sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv, det också finns många som inte alls har en så självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Många 18- och 19-åringar är säkerligen också i behov av det skydd, framför allt i ekonomiskt hänseende, som omyndigheten innebär. För en 20-årsgräns talar även att årets riksdag slutligt antagit förslag om sänkning av rösträttsåldern vid riksdagsval från året efter fyllda 20 år till året efter fyllda 19 år. Om myndighetsåldern sänks till 20 år, kommer således den relation som rätt mellan myndighetsålder och rösträttsålder att bestå även i fortsättningen. I vad mån grundlagberedningens översyn av rösträttsvillkoren kan leda till en längre gående sänkning av rösträttsåldern synes f. n. ovisst.

Av avgörande betydelse för utskottets inställning till frågan om när myndigheten bör inträda har varit önskemålet om en nordisk rättslikhet. Myndighetsåldern har hittills varit densamma i hela Norden, och det nu föreliggande förslaget grundas på nordiska överläggningar, där man lyckats nå enighet om att åldersgränsen bör sänkas till 20 år. Förslag om sådan sänkning har redan antagits i Norge och Island. Att i detta läge följa motionsförslagen om en sänkning till 18 år bör enligt utskottets mening icke komma i fråga. Det må emellertid framhållas att en sådan sänkning föreslagits i England och att även andra västeuropeiska länder, där myndigheten inträder vid 21 år, har ställt sig positiva till tanken på en lägre myndighetsålder. I de östeuropeiska länderna är myndighetsåldern redan 18 år. För vårt lands vidkommande finns dock enligt utskottets mening inte anledning att, innan erfarenheter vunnits av de nu framlagda förslagen, ta ställning till lämpligheten av en framtida mer långtgående sänkning av myndighetsåldern på sätt begärs i motionerna I: 933 och II: 1070. Utskottet vill i detta sammanhang understryka att de synpunkter, som ligger till grund för motionsförslagen om en sådan sänkning, i stor utsträckning tillgodoses genom de här ovan inledningsvis omnämnda nya reglerna om vidgad behörighet för dem som inte uppnått myndig ålder. Även de i olika sammanhang framförda önskemålen om s. k. emancipation för underåriga som ingår äktenskap blir i väsentlig mån tillgodosedda. På anförda skäl tillstyrker utskottet propositionens förslag om sänkt myndighetsålder och avstyrker bifall till motionerna I: 931 och II: 1069, I: 933 och II: 1070 samt motionen II: 1068 i denna del.

Här kan tilläggas att myndighetsåldern i Danmark och Finland numera sänkts till 20 år och i England till 18 år.

Utskottet

Genom beslut av 1969 års riksdag sänktes den civilrättsliga myndighetsåldern från 21 till 20 år. Samtidigt vidgades i åtskilliga hänseenden behörigheten för ungdomar i åldern 18—20 år. Ändringarna trädde i kraft den 1 juli 1969.

I förevarande motioner hemställs att myndighetsåldern sänks till 18 år. Yrkanden framställs också om konsekvensändringar på olika rättsområden eller om översyn av bestämmelserna rörande åldersgränser för samhällliga skyldigheter och rättigheter. I ett av motionsparen samt i separata motioner föreslås en motsvarande sänkning av rösträttsåldern. Dessa yrkanden behandlas av konstitutionsutskottet.

Som framhölls av första lagutskottet, då frågan prövades föregående år, talar otvivelaktigt vissa skäl för att sätta myndighetsåldern lägre än 20 år. Ungdomen har numera i allmänhet större insikter i sociala, politiska och ekonomiska frågor. Som motionärerna åberopar går flera viktiga åldersstreck vid 18 år; rätten att ingå äktenskap inträder då liksom skyldigheten att göra militärtjänst och rätten att sluta arbetsavtal. Många ungdomar har också redan vid 18 års ålder frigjort sig från det ekonomiska beroendet av föräldrarna och lever ett självständigt liv. Även familjebildning sker allt oftare av ungdomar under 20 år.

Å andra sidan finns många 18- och 19-åringar som inte alls har någon självständig ställning i förhållande till sina föräldrar. Många av dem torde också vara i behov av det skydd, framför allt i ekonomiskt hänseende, som omyndigheten innebär. Vidare bör beaktas att den vidgade behörighet som numera tillkommer dem som fyllt 18 år tillgodoser åtskilliga av de synpunkter som ligger bakom önskemålet om en lägre myndighetsålder. Väsentligt för utskottets inställning är att den nuvarande åldersgränsen tillkommit efter nordiska överläggningar, vilka under föregående år lett till en sänkning av myndighetsåldern till 20 år i samtliga nordiska länder. Några erfarenheter som kan föranleda en ytterligare sänkning har uppenbarligen inte vunnits under den korta tid som därefter förflutit. Att vårt land i detta läge skulle följa motionsförslagen och gå ifrån den uppnådda enigheten och rättsligheten kan enligt utskottets mening icke komma i fråga.

Även om utskottet har förståelse för de synpunkter som ligger bakom motionsförslagen, kan utskottet således icke biträda motionerna.

Utskottet hemställer,

att förevarande motioner,

a) I: 234 och II: 273,

b) I: 545 och II: 643 såvitt nu är i fråga samt

c) I: 833 och II: 978,
icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 17 februari 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK SVEDBERG

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från första kammaren: herr Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s),
herrar Hjorth (s), Schött (m), fru Lindström (s), herr Sörenson (fp) och
fru Elvy Olsson (cp);

från andra kammaren: fröken Bergegren (s), herrar Dockered (cp),
Wiklund i Stockholm (fp), fru Kristensson (m), herrar Börjesson i Falkö-
ping (cp), Hansson i Piteå (s), fröken Åsbrink (s) och herr Jadestig (s).

Reservation

av herr *Wiklund* i Stockholm (fp).